

verslag

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Datum

24 november 2016

Bespreking	Maatschappelijke klankbordgroep
Vergaderdatum en -tijd	23 november 2016 09:30 - 11:00
Vergaderplaats	Hotel Mercure Den Haag Central Spui 180 2511 BW Den Haag
Deelnemers	Rob Lemmers (VWS), Peter Leeflang (VWS), Joris van der Voet (I&M), Walter Klomp (ILT), Jan Woldman (GGD), Hugo Backx (GGDGHOR), Tim van der Rijken (VACO), Mark van Berkum (KNVB), Ben Moonen (BNSC), Daniël Kruithof (VNG namens VSG), Kees van Oostenrijk (RecyBEM), Joost Kester Jacobs (RecyBEM), Dick Sijm (NVA-BuRO), Mariëtte Pasman (RIVM), Marcel Mennen (RIVM), Els van Schie (RIVM - voorzitter), Marleen Kraaij (RIVM - notulist)

Opening

Op 23 november kwam voor de derde keer een maatschappelijke klankbordgroep bijeen over het onderwerp rubbergranulaat op sportvelden om signalen en vragen die leven in de maatschappij in beeld te brengen en met elkaar te delen.

Stand van Zaken RIVM onderzoek

Het RIVM onderzoek verloopt volgens strakke planning. De onderzoeksopzet is beschikbaar op de website van het RIVM. Van de analyseresultaten (welke gehalten aan chemische stoffen zitten in het rubbergranulaat, bemonsterd op 100 Nederlandse sportvelden) hebben we circa 75% ontvangen. Marcel Mennen (onderzoeksleider) schetst op hoofdlijnen het lopende proces van het onderzoek en licht als voorbeeld een aantal logistieke uitdagingen toe rondom de nu lopende migratieproeven waarbij wordt gekeken wat er aan chemische stoffen uit het rubbergranulaat komt. Hij meldt binnen maximaal twee weken over deze resultaten te beschikken. Er zijn verschillende contacten gelegd met internationale onderzoekers om zoveel als mogelijk is gebruik te maken van internationale inzichten van lopende onderzoeken. Hieronder zijn de wetenschapper uit Schotland, wetenschappers in België en Amerika. Terwijl deze onderzoeken gaande zijn, krijgt het rapport van het RIVM langzamerhand vorm. Het RIVM verkent met de Minister van VWS hoe het adviestraject naar de Minister en Tweede Kamer in de gegeven tijdspanne zal verlopen. Het RIVM streeft er naar het rapport nog voor de kerst openbaar te kunnen maken.

Op 22 en 24 november vinden twee (kleine) groeps gesprekken plaats met een selectie van bezorgde ouders die het RIVM hebben benaderd met vragen. Ook zijn de resultaten van het vragenlijst onderzoek onder ruim 1000 burgers binnen. De ervaring tijdens het eerste groeps gesprek en de antwoorden uit de vragenlijst ondersteunen dat men uitkijkt naar de resultaten van het onderzoek. De groeps gespreksavonden en het vragenlijst onderzoek bieden een goede basis om de communicatie rond de oplevering van het RIVM rapport verder vorm te geven.

Datum
24 november 2016

Omgaan met bemonsteringsuitslagen

Er worden in Nederland door verschillende partijen bemonsteringen uitgevoerd. Sommigen koppelen deze met een duiding terug naar de aanvragers, anderen laten de duiding over aan de aanvrager. Het RIVM ontvangt geregeld verzoeken om deze resultaten te duiden. Het RIVM wil om twee redenen op dit moment geen bemonsteringsuitslagen duiden. Ten eerste is één van de doelstellingen van het RIVM onderzoek om de variëteit van het rubbergranulaat op de Nederlandse velden op een rij te zetten. Het RIVM wil niet op de resultaten van het eigen onderzoek vooruitlopen. Daarnaast zijn laboratoriumuitslagen door de verschillende manieren van analyse in verschillende laboratoria niet eenvoudig te vergelijken. En juist voor de duiding zijn de resultaten uit de andere onderdelen van het onderzoek nodig, deze zijn nu echter nog niet compleet.

Half december zullen RIVM en RecyBEM de uitslagen van het in opdracht van RecyBEM uitgevoerde onderzoek bekijken (RecyBEM heeft eigenaren van kunstgrasvelden de mogelijkheid geboden onderzoek te doen naar de samenstelling van het rubbergranulaat op hun veld; SGS Intron voert dit onderzoek uit). Daardoor kan bij publicatie van het RIVM rapport door RecyBEM zorgvuldig worden aangegeven wat de uitslagen van het RecyBEM onderzoek betekenen voor de aanvragers van hun eigen onderzoek.

Anticiperen op uitkomsten onderzoek

Het RIVM opent de discussie met twee mogelijke scenario's die kunnen ontstaan naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek:

- 1) Het RIVM onderzoek vindt geen (nieuwe) aanwijzingen voor gezondheidsrisico's. Er is geen aanleiding het eerdere RIVM-advies te herroepen. Sporten op rubbergranulaat kan zonder problemen.
- 2) Het RIVM onderzoek vindt wel (nieuwe) aanwijzingen voor gezondheidsrisico's. Er is nader onderzoek nodig om tot een beoordeling te komen.

Verschiede aanwezigen geven hun reflecties. Er worden inschattingen gegeven van mogelijke handelingsperspectieven, haalbaarheid en verwachte consequenties vanuit ieders eigen perspectief en rol. Het RIVM rapport vormt na publicatie de basis voor de discussie over eventueel aanvullende maatregelen die de deelnemers zelf zullen bepalen en vaststellen. Naast de technische informatie over de stoffen, is de risicobeleving van (ouders van) sporters en bestuurders belangrijk in de afwegingen die moeten worden gemaakt door de afzonderlijke partijen. Ongeacht het nog nader te bepalen scenario, zal de maatschappelijke discussie over sporten op rubbergranulaat naar verwachting toenemen.

Dit vergt dat de komende weken iedere partij zich voorbereidt over de wijze van publicatie naar aanleiding van het rapport. Daarbij wordt door de deelnemers van dit overleg specifiek aandacht gevraagd voor informatie over de betekenis van de resultaten van het onderzoek van het RIVM voor kinderen.

Datum
24 november 2016

De KNVB geeft aan verschillende scenario's te verkennen. De rapportage van RIVM is leidend voor de keuzes van de KNVB. Het uitgangspunt 'veilig en gezond sporten' staat in dit verband centraal. De focus bij de scenario's is in eerste instantie gericht op eventuele consequenties op korte termijn voor het gebruik van de kunstgrasvelden bij wedstrijden die door de KNVB georganiseerd zijn. Daarnaast denkt de KNVB ook aan activiteiten in meer algemene zin en de middellange termijn.

De vertegenwoordigers van de GGD-en geven aan dat zij zich voorbereiden op vragen over andere rubberproducten dan rubbergranulaat op sportvelden. Ook verwachten zij vragen over de meerwaarde van bloed/urine onderzoek om huidige blootstelling en blootstelling in het verleden te meten.

De VACO verwacht dat in scenario 2 ook de werkgevers en werknemers binnen de bandenindustrie meer vragen zullen hebben over de gezondheidsrisico's

De VNG verwacht dat gemeenten – op geleide van het RIVM rapport - het overleg zullen zoeken met hun GGD en het bestuur van sportverenigingen om de vragen op te vangen. Er zullen ook vragen ontstaan over de financiële consequenties van de verschillende adviezen.

BNSC en RecyBEM geven aan dat zij marktontwikkelingen zien als gevolg van de actuele discussie. Eigenaren van sportvelden kijken naar alternatieven voor rubbergranulaat als zij bezig zijn met aanleg/vervanging van kunstgrasvelden. RecyBEM (Vereniging Band en Milieu) verkent wat dit betekent voor de verwerking van 'end-of- life' banden producten.

Om alle partijen de gelegenheid te geven om in december vragen optimaal te kunnen beantwoorden heeft het RIVM een overleg gepland met de communicatieadviseurs van VSG – KNVB – GGD. In dit overleg kunnen de wensen met betrekking tot communicatiemiddelen worden verhelderd en heldere procesafspraken gemaakt over ieders eigen rol en verantwoordelijkheid bij de communicatie rondom de publicatie van het rapport. Tijdens het volgende overleg van de maatschappelijke klankbordgroep zullen deze afspraken worden teruggekoppeld.